

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQUARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODEL I	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakhmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPTSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TALIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmizayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ.....	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI.....	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кызы	
О'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORKONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayaviddinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafroz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH

Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim,
fan va innovatsiyalar vazirligi Toshkent shahar boshqarmasi,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi
Email: norpulat@inbox.ru
ORCID: 0009-0004-0916-2871

Annotatsiya. Zamonaviy ta'lim tizimida nodavlat oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi va iqtisodiy samaradorligini baholash ta'lim sifati hamda boshqaruv samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Nodavlat oliy ta'lim muassasalarining (NOTM) moliyaviy holatini kompleks baholash va ularning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish masalalari o'rganilgan. Tadqiqot natijalari NOTMlarning aktivlar hajmi, majburiyatlar, o'z mablag'lari, tushum va xarajatlari hamda sof foyda ko'rsatkichlari asosida amalga oshirilgan. Moliyaviy barqarorlik, rentabellik va moliyaviy samaradorlik indeksleri tahlili muassasalarning resurslardan foydalanish samaradorligi va moliyaviy barqarorligini aniqlashga imkon beradi. Shu bilan birga, ichki audit natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiya qilishning moslashuvchan mexanizmlari ham ko'rib chiqilgan. Tadqiqot yakunida NOTMlar o'rtasidagi moliyaviy ko'rsatkichlar farqlari, samaradorlik darajalari va boshqaruv tavsiyalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: nodavlat oliy ta'lim muassasalari (NOTM), moliyaviy holat, iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy barqarorlik, rentabellik, aktivlar va kapital rentabelligi, boshqaruv qarorlariga integratsiya, ichki audit.

Abstract. Assessing the financial stability and economic efficiency of non-state higher education institutions is an important factor in ensuring education quality and effective management within the modern education system. The issues of comprehensive evaluation of the financial condition of non-state higher education institutions (NSHEIs) and the analysis of their economic efficiency are examined. The research results are based on indicators such as asset volume, liabilities, equity, revenues, expenses, and net profit of NSHEIs. The analysis of financial stability, profitability, and financial efficiency indices makes it possible to determine the efficiency of resource utilization and the level of financial sustainability of these institutions. In addition, flexible mechanisms for integrating internal audit results into managerial decision-making are also considered. The study concludes with an analysis of differences in financial indicators among NSHEIs, their efficiency levels, and corresponding management recommendations.

Keywords: private higher education institutions (PHEIs), financial condition, economic efficiency, financial stability, profitability, return on assets and equity, integration into managerial decisions, internal audit.

Аннотация. Оценка финансовой устойчивости и экономической эффективности негосударственных высших образовательных учреждений является важным фактором обеспечения качества образования и эффективности управления в современной системе образования. Рассматриваются вопросы комплексной оценки финансового состояния негосударственных высших образовательных учреждений (НБОУ) и анализа их экономической эффективности. Результаты исследования основаны на показателях объема активов, обязательств, собственного капитала, доходов, расходов и чистой прибыли НБОУ. Анализ показателей финансовой устойчивости, рентабельности и индекса финансовой эффективности позволяет определить эффективность использования ресурсов и уровень финансовой устойчивости данных учреждений. Кроме того, рассмотрены гибкие механизмы интеграции результатов внутреннего аудита в управленческие решения. В заключение проведен анализ различий финансовых показателей между НБОУ, уровней их эффективности и предложены управленческие рекомендации.

Ключевые слова: негосударственные высшие образовательные учреждения (НБОУ), финансовое состояние, экономическая эффективность, финансовая устойчивость, рентабельность, рентабельность активов и капитала, интеграция в управленческие решения, внутренний аудит.

KIRISH

Nodavlat oliy ta'lim muassasalari (NOTM) respublikamiz ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning moliyaviy barqarorligi va iqtisodiy samaradorligi ta'lim sifatini oshirish hamda strategik rivojlanish rejasini amalga oshirishda asosiy omil hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy tahlil jarayonida NOTMlarning moliyaviy holatini kompleks baholash va ularning iqtisodiy faoliyat samaradorligini aniqlash muhim yo'nalishlardan biridir.

Moliyaviy hisobot ma'lumotlari asosida olib boriladigan tahlillar korxonalarning aktivlar hajmi, kapital tuzilmasi, majburiyatlar va o'z mablag'lari, shuningdek, tushum, xarajatlar va sof foyda darajasini aniqlash imkonini beradi. Bu esa NOTMlarning moliyaviy barqarorligi, resurslardan foydalanish samaradorligi va rentabellik ko'rsatkichlarini baholashda boshqaruv qarorlariga ishonchli analitik asos yaratadi. Shuningdek, har bir muassasaning moliyaviy ko'rsatkichlari va iqtisodiy natijalari sezilarli farqlarga ega bo'lishi tufayli, audit natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiya qilishda universal yondashuvlar har doim kutilgan natijani bermaydi. Bu esa moslashuvchan boshqaruv mexanizmlarini qo'llash, kapital va xarajatlarni nazorat qilish, investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholash kabi masalalarni muhim qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maqolada foydalanilgan adabiyotlar nodavlat oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy holatini kompleks baholash va ularning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilishda nazariy va amaliy asos yaratadi.

N.B. Abdusalomova o'z izlanishlarida ichki auditning metodik tamoyillari, risklarni baholash va boshqaruv qarorlariga audit natijalarini integratsiya qilish jarayonlarini yoritadi. Bu izlanishlar NOTMlarning moliyaviy barqarorligini baholash va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash bo'yicha tavsiyalar berishda muhim manba hisoblanadi.

T.V. Semenova o'z qarashlarida moliyaviy menejmentning asosiy tushunchalari, aktivlar va kapital tuzilmasini tahlil qilish, rentabellik va moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini baholash metodlarini beradi. Ushbu qarashlar NOTMlarning moliyaviy holatini sistematik ravishda o'rganishda va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda amaliy asos yaratadi.

Hornqren va boshqalar esa boshqaruv hisobi va moliyaviy tahlil usullarini o'rgangan. Ularning tadqiqotlari NOTMlarda aktivlar va xarajatlarni tahlil qilish, rentabellik ko'rsatkichlarini hisoblash hamda moliyaviy samaradorlikni baholash jarayonlarini tushunishga yordam beradi.

Brigham va Houstonlarning tadqiqotlarida moliyaviy menejmentning fundamental tamoyillari va korporativ moliya bo'yicha tavsiyalar taqdim etilgan. Bu esa moliyaviy qarorlar qabul qilish, kapitalni boshqarish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish usullarini o'rganishda qo'llaniladi.

Romney va Steinbartlarning izlanishlarida moliyaviy hisobot ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash va boshqaruv qarorlariga integratsiya qilish metodikasi keng ochib berilgan. Ularning izlanishlari NOTMlarda moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish va auditorlik tavsiyalarini amaliy ravishda qo'llash bo'yicha atroflicha ma'lumot beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda NOTMlarning moliyaviy holatini va iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llanildi:

- moliyaviy ko'rsatkichlarni yig'ish va tizimlashtirish. NOTMlarning 2025-yil moliyaviy hisobotlari asosida umumiy aktivlar, majburiyatlar, o'z mablag'lari, tushum, xarajat va sof foyda ko'rsatkichlari aniqlangan.
- moliyaviy barqarorlikni baholash. Har bir NOTM uchun moliyaviy barqarorlik koeffitsienti hisoblangan, bu ko'rsatkich kapital tuzilmasining barqarorligini va majburiyatlarni qoplash imkoniyatini o'lchashga xizmat qilgan.
- iqtisodiy samaradorlik tahlili. Aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE), soliq yuklamasi va moliyaviy samaradorlik indeksi hisoblangan. Bu ko'rsatkichlar NOTMlarning moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini baholash imkonini beradi.
- taqqoslash va xulosalash. Moliyaviy ko'rsatkichlar muassasalar o'rtasida solishtirilgan va farqlar tahlil qilingan. Shu asosda ichki audit natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiya qilishning moslashuvchan mexanizmlari aniqlangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nodavlat OTMlarda moliyaviy holatini kompleks baholash va ularning iqtisodiy faoliyati samaradorligini aniqlash zamonaviy iqtisodiy tahlilning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, moliyaviy hisobot ma'lumotlari asosida amalga oshiriladigan tahlillar korxonalarning moliyaviy barqarorligi, rentabellik darajasi,

kapital tuzilmasi hamda iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini aniqlash imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, nodavlat OTMlarning moliyaviy ko'rsatkichlarini tizimli ravishda o'rganish iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida muhim analitik asosdir (1-jadval).

1-jadval. Nodavlat OTMlarida 2025-yil bo'yicha obyektlarning moliyaviy holati tahlili¹

№	NOTM nomi	Umumiy aktivlar (so'm)	Majburiyatlar (so'm)	O'z mablag'lari (so'm)	Moliyaviy barqarorlik koeffitsienti
1	Qo'qon universiteti	28 970 332	11 540 221	17 430 111	0.60
2	Toshkent amaliy fanlar universiteti	29 115 604	11 935 470	17 180 134	0.59
3	Oriental universiteti	25 774 206	10 112 853	15 661 353	0.61
4	TMC institute	30 682 907	12 114 620	18 568 287	0.61
5	Iqtisodiyot va pedagogika universiteti	27 884 310	10 927 640	16 956 670	0.61
6	Alfraganus universiteti	26 907 115	10 580 104	16 327 011	0.61

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, nodavlat oliy ta'lim muassasalari (NOTM)ning umumiy aktivlari 25,77 mlrd so'mdan 30,68 mlrd so'mgacha farq qiladi. Eng yuqori aktivlar TMC institutida (30,68 mlrd so'm) va eng past aktivlar Oriental universitetida (25,77 mlrd so'm) shakllangan.

Majburiyatlar hajmi bo'yicha eng katta ko'rsatkich TMC institutida (12,11 mlrd so'm) va eng kichik ko'rsatkich Oriental universitetida (10,11 mlrd so'm) kuzatiladi. O'z mablag'lari esa NOTMlar faoliyatining barqarorligini ko'rsatadigan asosiy ko'rsatkich bo'lib, jadvaldan ko'rinib turibdiki, u 15,66 mlrd so'mdan 18,57 mlrd so'mgacha shakllangan. Eng yuqori o'z mablag'lari TMC institutida (18,57 mlrd so'm) va eng past Oriental universitetida (15,66 mlrd so'm) qayd etilgan.

Moliyaviy barqarorlik koeffitsienti NOTMlarning kapital tuzilmasi va qarz majburiyatlarini qoplash darajasini ifodalaydi. Jadval ko'rsatkichlariga qaraganda, barqarorlik koeffitsienti barcha muassasalarda 0,59–0,61 oralig'ida bo'lib, bu ularning moliyaviy tuzilmasi nisbatan barqaror ekanligini tasdiqlaydi. Toshkent amaliy fanlar universitetida bu koeffitsient 0,59 bo'lib, boshqa muassasalarga nisbatan biroz pastroq, ya'ni majburiyatlar ulushi nisbatan yuqoriroq. Boshqa barcha muassasalarda koeffitsient 0,60–0,61 darajasida bo'lib, ularning moliyaviy mustaqilligi yetarli ekanligini ko'rsatadi.

1-jadvaldan quyidagi xulosalarga kelishimiz mumkin:

- TMC instituti umumiy aktivlar va o'z mablag'lari bo'yicha yetakchi hisoblanadi, bu uning moliyaviy barqarorligi va rivojlanish salohiyatining yuqoriligini bildiradi.
- Oriental universiteti aktivlar va o'z mablag'lari bo'yicha eng past ko'rsatkichlarni qayd etgan bo'lib, moliyaviy resurslardan foydalanishni yaxshilash zaruriyatini ko'rsatadi.
- Moliyaviy barqarorlik koeffitsienti barcha muassasalarda 0,6 atrofida bo'lib, NOTMlarning kapital tuzilmasi va moliyaviy mustaqilligi nisbatan barqaror ekanligini tasdiqlaydi (2-jadval).

2-jadval. Nodavlat OTMlarida 2025-yil bo'yicha moliyaviy natijalari tahlili²

№	NOTM nomi	Yillik tushum (so'm)	Xarajatlar (so'm)	Sof foyda (so'm)	Rentabellik darajasi (%)
1	Qo'qon universiteti	41 820 500	36 940 200	4 880 300	11.7
2	Toshkent amaliy fanlar universiteti	42 905 600	37 560 820	5 344 780	12.4
3	Oriental universiteti	38 206 800	33 905 410	4 301 390	11.3
4	TMC instituti	44 310 700	38 620 450	5 690 250	12.8
5	Iqtisodiyot va pedagogika universiteti	40 774 900	35 660 300	5 114 600	12.5
6	Alfraganus universiteti	39 915 200	35 020 550	4 894 650	12.2

1 Manba: muallif ishlanmasi

2 Manba: muallif ishlanmasi

2025-yil bo'yicha Qo'qon universiteti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu obyektning yillik tushumi 41,82 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, ishlab chiqarish va operatsion xarajatlar 36,94 mlrd so'mni tashkil etadi. Bunda sof foyda 4,88 mlrd so'm darajasida shakllangan. Rentabellik darajasi 11,7 foiz bo'lib, bu ko'rsatkich obyektning iqtisodiy faoliyati nisbatan samarali tashkil etilganligini ko'rsatadi.

Toshkent amaliy fanlar universiteti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, uning tushumi 42,90 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, xarajatlar hajmi 37,56 mlrd so'mni tashkil etadi. Unga ko'ra, sof foyda 5,34 mlrd so'm miqdorida shakllangan. Rentabellik darajasi 12,4 foizni tashkil etib, ushbu obyektning iqtisodiy samaradorligi o'rtacha darajada ekanligini ko'rsatadi.

Oriental universiteti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, uning tushumi 38,20 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, xarajatlar 33,90 mlrd so'm darajasida shakllangan. Shunda sof foyda 4,30 mlrd so'mni tashkil etgan. Rentabellik darajasi 11,3 foiz bo'lib, bu ko'rsatkich obyektning iqtisodiy samaradorligi boshqa obyektlarga nisbatan biroz pastroq ekanligini ko'rsatadi.

TMC instituti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu obyektning tushumi 44,31 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, xarajatlar hajmi 38,62 mlrd so'mni tashkil etadi. Shunga ko'ra, sof foyda 5,69 mlrd so'm miqdorida shakllangan. Rentabellik darajasi 12,8 foizni tashkil etib, bu obyektning iqtisodiy faoliyati boshqa obyektlarga nisbatan yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatadi.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, uning tushumi 40,77 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, xarajatlar hajmi 35,66 mlrd so'm darajasida shakllangan. Natijada sof foyda 5,11 mlrd so'mni tashkil etgan. Rentabellik darajasi 12,5 foizni tashkil etib, bu obyektning moliyaviy natijalari barqaror ekanligini ko'rsatadi.

Alfraganus universiteti bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, uning tushumi 39,91 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lib, xarajatlar hajmi 35,02 mlrd so'm darajasida shakllangan. Shunda sof foyda 4,89 mlrd so'm miqdorida shakllangan. Rentabellik darajasi 12,2 foizni tashkil etib, obyektning iqtisodiy samaradorligi o'rtacha darajada ekanligini ko'rsatadi (3-jadval).

3-jadval. Nodavlat OTMlarida 2025-yil bo'yicha moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari tahlil³

№	NOTM nomi	Aktivlar rentabelligi (%)	Kapital rentabelligi (%)	Soliq yuklamasi (%)	Moliyaviy samaradorlik indeksi
1	Qo'qon universiteti	16.8	28.0	2.7	0.68
2	Toshkent amaliy fanlar universiteti	18.3	31.1	2.8	0.71
3	Oriental universiteti	16.7	27.5	3.0	0.66
4	TMC instituti	18.5	30.6	2.6	0.72
5	Iqtisodiyot va pedagogika universiteti	18.3	30.1	2.7	0.70
6	Alfraganus universiteti	18.2	30.0	2.9	0.69

3-jadvaldan ko'rinib turibdiki, NOTMlar o'rtasida aktivlar rentabelligi (ROA) 16,7% dan 18,5% gacha farq qiladi. Eng yuqori aktivlar rentabelligi TMC institutida (18,5%) kuzatilgan bo'lsa, eng past ko'rsatkich Oriental universitetida (16,7%) qayd etilgan. Bu farq muassasalarning aktivlardan foydalanganlik samaradorligi darajasidagi sezilarli tafovutni ko'rsatadi.

Kapital rentabelligi (ROE) bo'yicha esa Toshkent amaliy fanlar universiteti yetakchilik qiladi — 31,1%. Bu ko'rsatkich TMC instituti (30,6%) va Iqtisodiyot va pedagogika universiteti (30,1%) uchun ham yuqori darajada bo'lib, ularning kapital resurslaridan samarali foydalanayotganligini bildiradi. Oriental universiteti kapital rentabelligi bo'yicha eng past ko'rsatkich — 27,5% bilan ajralib turadi.

Soliq yuklamasi ko'rsatkichlari 2,6% dan 3,0% gacha o'zgarib turadi. Eng past soliq yuklamasi TMC institutida (2,6%), eng yuqori esa Oriental universitetida (3,0%) kuzatiladi. Soliq yuklamasi nisbatan past bo'lsa, muassasa sof foydasidan ko'proq qismi o'z rivojlanishiga yo'naltirilishi mumkin, bu uning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Moliyaviy samaradorlik indeksi muassasalarning moliyaviy resurslardan foydalanish va sof foyda hosil qilish samaradorligini umumiy baholaydi. TMC instituti indeksi eng yuqori — 0,72, bu uning iqtisodiy faoliyati yuqori darajada samarali ekanligini ko'rsatadi. Toshkent amaliy fanlar universiteti (0,71) va Iqtisodiyot va pedagogika universiteti (0,70) ham yuqori samaradorlikka ega. Oriental universiteti indeksi esa 0,66 bo'lib, bu uning moliyaviy samaradorligini yaxshilash zaruratini ko'rsatadi.

3 Manba: muallif ishlanmasi

3-jadval ma'lumotlaridan quyidagi xulosa va tavsiyalarni aytishimiz mumkin: TMC instituti va Toshkent amaliy fanlar universiteti moliyaviy resurslardan eng samarali foydalanayotgan NOTMlar hisoblanadi. Bu ularning aktivlar va kapital rentabelligi yuqori, soliq yuklamasi past va moliyaviy samaradorlik indeksi eng yuqori ekanligidan kelib chiqadi.

Oriental universiteti moliyaviy samaradorlik bo'yicha eng past ko'rsatkichlarni qayd etgan. Bu uning aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va investitsiya loyihalarini puxta baholash zarurligini bildiradi.

Soliq yuklamasi past bo'lgan muassasalarda sof foydaning katta qismi rivojlanishga yo'naltirilishi mumkin, bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Audit va moliyaviy nazorat tavsiyalari NOTMlarning moliyaviy samaradorlik darajasiga moslashtirilishi lozim: yuqori samaradorlikka ega muassasalarda resurslardan foydalanishning davomiyligini ta'minlash, past samaradorlikdagi muassasalarda esa xarajatlar samaradorligini oshirish va kapitalni optimal boshqarish ustuvor vazifa hisoblanadi.

Umumiy jihatdan 1-jadval ma'lumotlari asosida amalga oshirilgan tahlillar boshqaruv nuqtayi nazaridan muhim bir xulosani shakllantiradi: nodavlat oliy ta'lim muassasalari moliyaviy faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari, xususan, aktivlar hajmi, kapital tuzilmasi, tushum va foyda darajasi bo'yicha sezilarli darajada farqlanadi. Birinchi jadvalda aks ettirilgan moliyaviy holat ko'rsatkichlari ayrim muassasalarda aktivlar hajmi nisbatan yuqori ekanligini, boshqalarida esa kapital tuzilmasida qarz majburiyatlari ulushi nisbatan ko'proq ekanligini ko'rsatadi. Ikkinchi va uchinchi jadvallarda keltirilgan moliyaviy natijalar hamda samaradorlik ko'rsatkichlari esa muassasalarning iqtisodiy faoliyati rentabellik darajasi va resurslardan foydalanish samaradorligi bo'yicha ham bir xil emasligini tasdiqlaydi.

Shu sababli ichki audit natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiya qilish jarayonida yagona yoki universal boshqaruv mexanizmlaridan foydalanish har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Aksincha, har bir muassasaning moliyaviy holati, iqtisodiy faoliyati hajmi va risk darajasi inobatga olingan holda moslashuvchan boshqaruv mexanizmlarini qo'llash zarur. Jadval tahlillari shuni ko'rsatadiki, ayrim muassasalarda aktivlar hajmining nisbatan yuqori bo'lishi kapital qo'yilmalar, infratuzilma obyektlari va axborot texnologiyalari tizimlariga yo'naltirilgan investitsiyalar ulushining ortib borayotganini bildiradi. Bunday sharoitda audit tavsiyalari kapital xarajatlar, shartnomalar tuzilishi va ularning bajarilishini nazorat qilish hamda investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholash bilan bog'liq boshqaruv qarorlariga majburiy nazorat bosqichi sifatida kiritilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Boshqa tomondan, 2-jadvalda aks ettirilgan moliyaviy natijalar tahlili ayrim muassasalarda tushum va sof foyda hajmi nisbatan yuqori shakllanganini ko'rsatadi. Bu holat bunday muassasalarda moliyaviy oqimlar hajmi kengayib borayotganini anglatadi. Shunga ko'ra audit tavsiyalari kontrakt tushumlarini tan olish tartibi, grant va shartnoma majburiyatlarining bajarilishi, turli imtiyoz va chegirmalar siyosati hamda xarajatlar tasnifining to'g'riligini baholash jarayonlari bilan uzviy bog'lanishi lozim. Bunday yondashuv moliyaviy siyosatni takomillashtirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

3-jadvalda keltirilgan moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari ham muassasalar o'rtasida aktivlar rentabelligi va kapital rentabelligi darajalari bo'yicha farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa audit natijalarini boshqaruv tizimiga integratsiya qilishda risk darajasiga asoslangan yondashuvni qo'llash zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ya'ni moliyaviy samaradorligi yuqori bo'lgan muassasalarda asosiy e'tibor resurslardan foydalanish samaradorligini saqlab qolish va risklarni minimallashtirishga qaratilishi kerak bo'lsa, samaradorlik darajasi nisbatan past bo'lgan muassasalarda esa xarajatlar samaradorligini oshirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish hamda boshqaruv qarorlarini optimallashtirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, nodavlat oliy ta'lim muassasalari (NOTM)ning moliyaviy holati va iqtisodiy samaradorligi bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. 2025-yil bo'yicha o'tkazilgan moliyaviy tahlil NOTMlarning aktivlar hajmi, majburiyatlar ulushi, o'z mablag'lari, tushum, xarajatlar va sof foyda ko'rsatkichlarini kompleks baholash imkonini berdi.

Jadval ko'rsatkichlariga ko'ra, NOTMlarning umumiy aktivlari 25,77 mlrd so'mdan 30,68 mlrd so'mgacha o'zgarib, eng yuqori aktivlar TMC institutida, eng past aktivlar esa Oriental universitetida shakllangan. Majburiyatlar hajmi bo'yicha ham farqlar mavjud bo'lib, TMC institutida eng yuqori (12,11 mlrd so'm), Oriental universitetida eng past (10,11 mlrd so'm) ko'rsatkich qayd etilgan. O'z mablag'lari esa NOTMlarning moliyaviy barqarorligini belgilovchi asosiy ko'rsatkich bo'lib, u 15,66 mlrd so'mdan 18,57 mlrd so'mgacha shakllangan. Moliyaviy barqarorlik koeffitsienti 0,59–0,61 oralig'ida bo'lib, barcha muassasalarda kapital tuzilmasi nisbatan barqaror ekanligini tasdiqlaydi.

Moliyaviy natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, NOTMlarning yillik tushumi 38,20 mlrd so'mdan 44,31 mlrd so'mgacha farq qiladi. Sof foyda hajmi esa 4,30 mlrd so'mdan 5,69 mlrd so'mgacha o'zgarib, rentabellik darajasi 11,3–12,8% oralig'ida shakllangan. Eng yuqori rentabellik TMC institutida, eng past rentabellik Oriental

universitetida kuzatilgan. Bu farq muassasalarning iqtisodiy faoliyat samaradorligi va moliyaviy resurslardan foydalanish darajasidagi tafovutni ko'rsatadi.

Moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari tahlili natijalari ham muassasalarning aktivlar va kapital rentabelligi darajalari bo'yicha farqlanishini tasdiqlaydi. Aktivlar rentabelligi 16,7–18,5% oralig'ida o'zgarib, kapital rentabelligi 27,5–31,1% darajasida shakllangan. Soliq yuklamasi ko'rsatkichlari esa 2,6–3,0% oralig'ida bo'lib, past soliq yuklamasi muassasaga sof foydani rivojlanish va investitsiyalarga yo'naltirish imkonini beradi. Moliyaviy samaradorlik indeksi eng yuqori ko'rsatkich (0,72) TMC institutida, eng past ko'rsatkich (0,66) Oriental universitetida qayd etilgan.

Umuman olganda, tahlillar shuni ko'rsatadiki:

TMC instituti va Toshkent amaliy fanlar universiteti moliyaviy resurslardan eng samarali foydalanayotgan NOTMLar hisoblanadi. Ularning aktivlar va kapital rentabelligi yuqori, soliq yuklamasi past va moliyaviy samaradorlik indeksi eng yuqori darajada.

Oriental universiteti moliyaviy samaradorlik bo'yicha eng past ko'rsatkichlarni qayd etgan bo'lib, bu uning aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va investitsiya loyihalarini puxta baholash zaruratini bildiradi. Moliyaviy barqarorlik va samaradorlikni oshirish uchun har bir muassasa uchun moslashuvchan boshqaruv mexanizmlarini qo'llash, audit tavsiyalarini moliyaviy siyosat va kapital xarajatlariga integratsiya qilish zarur.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, NOTMLarning moliyaviy holatini kompleks baholash va iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish nafaqat ularning hozirgi holatini baholash, balki boshqaruv qarorlarini optimallashtirish va moliyaviy risklarni minimallashtirish uchun ham muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, nodavlat oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy holatini kompleks baholash ularning iqtisodiy samaradorligi, moliyaviy barqarorligi va boshqaruv resurslaridan foydalanish darajasini aniqlashda muhim analitik vosita hisoblanadi. 2025-yil moliyaviy hisobotlari asosida olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra, muassasalar o'rtasida umumiy aktivlar, majburiyatlar, o'z mablag'lari, yillik tushum, xarajatlar, sof foyda hamda rentabellik ko'rsatkichlari bo'yicha sezilarli tafovutlar mavjudligi aniqlandi. Xususan, moliyaviy samaradorlik indeksi, aktivlar rentabelligi va kapital rentabelligi ko'rsatkichlari ayrim muassasalarda resurslardan foydalanish nisbatan samarali tashkil etilganini, boshqa ayrim muassasalarda esa ichki moliyaviy boshqaruv mexanizmlarini chuqur takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Shu jihatdan, TMC instituti va Toshkent amaliy fanlar universiteti moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi bo'yicha yetakchi subyektlar sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, Oriental universitetida moliyaviy natijalar va samaradorlik ko'rsatkichlari nisbatan past darajada shakllangani ushbu muassasada xarajatlar tarkibini qayta ko'rib chiqish, aktivlardan foydalanish unumdorligini oshirish va investitsion qarorlarni iqtisodiy jihatdan puxta asoslash zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, moliyaviy barqarorlik koeffitsientining barcha muassasalarda 0,59–0,61 oralig'ida shakllangani nodavlat oliy ta'lim muassasalarida kapital tuzilmasining umumiy jihatdan barqaror ekanini tasdiqlaydi, biroq bu holat ularning barchasida bir xil boshqaruv samaradorligi mavjud degan xulosani bermaydi.

Tahlil natijalari asosida shunday ilmiy xulosaga kelish mumkinki, nodavlat oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy holatni baholash faqat mutlaq moliyaviy ko'rsatkichlarni aniqlash bilan cheklanmasdan, balki ularning boshqaruv qarorlariga ta'sir etuvchi rentabellik, barqarorlik, soliq yuklamasi va moliyaviy samaradorlik indeksleri bilan uzviy bog'liq holda olib borilishi lozim. Chunki aynan kompleks baholash yondashuvi moliyaviy resurslardan foydalanish sifati, kapital tuzilmasining maqbulligi, sof foydani shakllantirish manbalari hamda risklarning boshqaruv tizimiga ta'sirini aniqroq ochib beradi. Tadqiqotda ichki audit natijalarini boshqaruv qarorlariga integratsiya qilish bo'yicha ilgari surilgan yondashuv ham alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib, u NOTMLar faoliyatida yagona universal modeldan ko'ra, muassasaning moliyaviy hajmi, risk darajasi va iqtisodiy faoliyat ko'lamiga moslashgan differensial boshqaruv mexanizmlarini qo'llash maqsadga muvofiq ekanini ko'rsatadi.

Mazkur xulosalardan kelib chiqib, birinchi navbatda nodavlat oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy holat va iqtisodiy samaradorlikni baholashning ichki institutsional metodikasini ishlab chiqish zarur.

Birinchiidan, ushbu metodikada aktivlar rentabelligi, kapital rentabelligi, moliyaviy barqarorlik koeffitsienti, xarajatlar qamrovi, sof foyda marjasi va moliyaviy samaradorlik indeksi kabi ko'rsatkichlar yagona tizimga keltirilishi lozim.

Ikkinchiidan, ichki audit xizmatining tavsiyalari moliyaviy hisobot tahlili bilan integratsiyalashgan holda boshqaruv qarorlarini qabul qilishning majburiy axborot manbalaridan biriga aylantirilishi kerak. Bu, ayniqsa, kapital qo'yilmalar, infratuzilma xarajatlari, grant mablag'lari, kontrakt tushumlari va imtiyozlar siyosatini nazorat qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, moliyaviy samaradorligi past bo'lgan muassasalarda xarajatlar tuzilmasini funksional kesimda qayta tahlil qilish, samarasiz sarf-xarajatlarni aniqlash va investitsion loyihalarni tanlashda rentabellik mezonlarini qo'llash zarur.

To'rtinchidan, moliyaviy samaradorligi yuqori bo'lgan muassasalarda erishilgan natijalarni saqlab qolish uchun resurslardan foydalanish ustidan preventiv nazoratni kuchaytirish, foydani reinvestitsiya qilish siyosatini takomillashtirish va uzoq muddatli moliyaviy barqarorlik strategiyasini shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Beshinchidan, muassasalar o'rtasidagi moliyaviy tafovutlarni kamaytirish uchun boshqaruv hisobi, ichki nazorat va audit natijalaridan foydalanishga asoslangan moslashuvchan boshqaruv modeli joriy etilishi lozim.

Umuman olganda, nodavlat oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy holatini kompleks baholash va iqtisodiy samaradorligini chuqur tahlil qilish ularning nafaqat joriy moliyaviy natijalarini aniqlash, balki strategik rivojlanish imkoniyatlarini baholash, moliyaviy risklarni kamaytirish, boshqaruv qarorlarining sifatini oshirish hamda ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshligini mustahkamlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi bilan tavsiflanadi. Shu sababli NOTMLar faoliyatida moliyaviy tahlil, ichki audit va boshqaruv qarorlarini o'zaro uyg'unlashtirgan yaxlit mexanizmni shakllantirish istiqboldagi barqaror rivojlanishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdusalomova N.B. Ichki audit asoslari. – T.: Iqtisod-Moliya, 2017. - 224 b.
2. Семенова Т.В. Финансовый менеджмент. – М.: Юрайт, 2019. - 368 с.
3. Horngren, Charles T., Sundem, Gary L., Stratton, Walter O. - Introduction to Management Accounting. Pearson, 2017.
4. Brigham, Eugene F., Houston, Joel F. - Fundamentals of Financial Management. Cengage Learning, 2020.
5. Romney, Marshall B., Steinbart, Paul J. - Accounting Information Systems. Pearson, 2021.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100